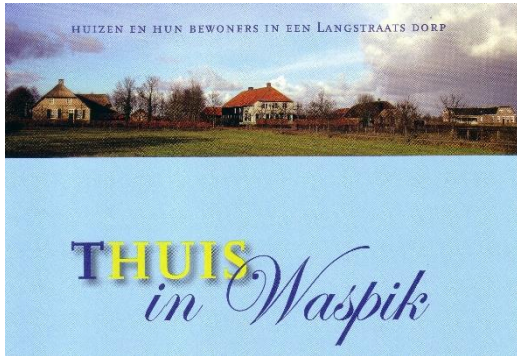

Presentatie zoals uitgesproken op 12 november 2016 in Baarle-Hertog, bij gelegenheid van de uitreiking van de Knippenbergpenning, waarvoor het project ‘Thuis in Waspik’ één van de drie genomineerden was. De penning werd helaas nipt gemist.

Geachte leden van de jury en van de Stichting Knippenbergprijs, edelachtbaren en andere genodigden, mede-genomineerden, dames en heren.

‘Bewoners op de kaart’ is voor dit jaar het onderwerp van de Stichting Knippenbergpenning voor de toekenning van de Knippenbergprijs.

Wij zijn daarvoor één van de genomineerden, (waarvoor hartelijk dank) met het boek en de website ‘Thuis in Waspik’.

Graag vertel ik u eerst iets over de geografie en de geschiedenis van ons dorp want die hebben het dorp en haar inwoners door de eeuwen heen mede beïnvloed en gevormd.

De gegevens hierover zijn verwerkt in de inleidingen van het boek en die van de verschillende hoofdstukken.

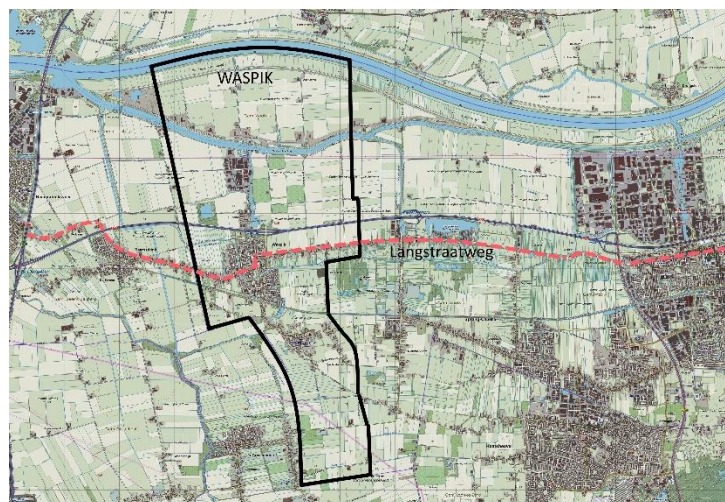
Waspik ligt 27 kilometer ten westen van den Bosch in de Langstraat.

Op de geprojecteerde kaart ziet u de grenzen van de voormalige gemeente Waspik aangegeven met een dikke zwarte lijn; de rode lijn is de oude Langstraatweg zoals die ook nu nog dwars door ons dorp loopt.

De noordelijke grens loopt zoals u ziet door de Bergse Maas. Vóór deze gegraven werd lag de grens iets meer naar het noorden op de plek waar de Middeleeuwse Maas stroomde.

Iets ten zuiden van de Bergse Maas ziet u parallel daaraan het Oude Maasje stromen, van oorsprong een inbraakgeul van de St. Elisabethsvloed .

Rechts op de kaart ziet u de bebouwing van Waalwijk, links nog net Raamsdonksveer. In het midden van de zwarte omlijning ziet u de bebouwing van Waspik.

In de archieven komen we Waspik voor het eerst tegen in 1257.

Uit bedoeld archiefstuk en andere gegevens kan geconcludeerd worden dat ongeveer 150 jaar daarvoor de eerste vaste bewoners zich vanuit de overkant op de zuidelijk oeverwal van de Middeleeuwse Maas hebben gevestigd.

In 1257 stond er al een kerkje, net iets beneden de huidige zuidelijke dijk van het Oude Maasje. Op deze plek zien we op oude kaarten het toponiem Oude Kerkhof aangegeven. De St. Elisabethsvloed van 1421 overspoelde de hele Grote Waard en daarmee ook Waspik. Het dorp werd daarna enkele honderden meters zuidelijker op en aan een zandrug herbouwd. De huidige protestante kerk, nu het oudste gebouw van het dorp, stond en staat nog in het centrum van dat toen nieuwe dorp, zeker al vanaf 1485, maar mogelijk al enkele tientallen jaren eerder.

In dit kader is het belangrijk te vermelden dat Waspik zich op de grens van zand en klei bevindt, noordelijk van de Oude Langstraatweg vinden we kleigrond, zuidelijk ervan zand.

Tenslotte is het nuttig te weten dat Waspik, samen met enkele andere dorpen in de buurt, tot aan de Franse tijd bijna steeds tot het graafschap en later tot de republiek Holland heeft behoord.

Het is in deze omgeving en onder deze omstandigheden, die ik u heel in het kort geschetst heb, dat mensen zich al ongeveer 800 jaar lang thuis hebben gevoeld in Waspik.

Dan nu iets over de aanpak van het project.

Rond 1985 waren er een aantal Waspikkers die een heemkundekring wilden oprichten. Op advies van de heer G. Rehm, destijds de streekarchivaris van onder andere Waspik en later ook in samenwerking met het gemeentearchief Waalwijk, begon Hellen Zijlmans in 1986 samen met enkele andere geïnteresseerden uit de inmiddels opgerichte Heemkundekring met het verzamelen van historische gegevens per huis.

Zij werd al die 30 jaren de spil in dit project en de enige die er al die jaren bij betrokken was.

Als uitgangspunt werd gekozen voor de ongeveer 670 huizen en andere gebouwen die er in 1947 en daarvoor stonden.

Dit jaartal is niet willekeurig gekozen.

In 1947 werd in Waspik het nieuwe huisaanduidings-systeem met straatnamen en huisnummers ingevoerd.

REGISTRE WASSIK ADRES: *Benedenkerkstraat 47*

Art.:	Section:	Omschrijving:	Grootte:	Eigenaar:	"wijziging"	Huisnr
660/1	F 74	Huis, schuur, erf	00.08.74	Theodorus de Wit	1882 schieding	156
2638/11				Franciscus J. de Wit	1889 verkoop	Benedendijk
2931/13				Hendrik J. de Wit	1891 verkoop	Benedendijk
3424/2				Beeth' hangerwerf	1905 bijbouw	stichting
3421/4	F 1081	2 schuren	00.12.94		1907 bijbouw	A 73
3421/5	F 1092	schuur	00.14.74		1908 verkoop	
3421/7	F 1109	land	00.33.30		1921 stichting	
3421/15		stal, tuin		Th. J. de Wit	1927 schieding	Ben. K.
5063/5				Adri. J. hangerwerf	1928 verbouwing	
5115/3		medel.		Adri. J. hangerwerf	1928 schieding	
5115/10	F 1311	sch. of steen	24.55		1928 verkoop	
5335/2				Carst. Hendrick	1940 sloping	
5335/7		aanw. schuur, erf			1941 schieding	
5335/8		sch. + bouwland				
5		huur, erf, + dakh. 8'				

ginc 1960: Brand en Herbouwen.
 Vanaf 1950: C. Wonders de Wit (vanuit Oosterbaan)
 1947: A. hangerwerf (192-58) A 69
 36 B. hangerwerf (192) A 69
 1935: 23.3.35 verk. 126 verb. woonhuis. Tekening A 69
 1921: 126 verb. woonhuis. Tekening A 69
 1910: 126 verb. woonhuis. Tekening A 69
 1900: Fr. de Wit (12-5-1900 naar Beemidland) sept. 1900: Beeth' hangerwerf A 73
 1891: Fr. de Wit (12-5-1900 naar Beemidland) sept. 1900: Beeth' hangerwerf A 73
 1880: Fr. de Wit (12-5-1900 naar Beemidland) sept. 1900: Beeth' hangerwerf A 73
 1869: Fr. de Wit (12-5-1900 naar Beemidland) sept. 1900: Beeth' hangerwerf A 73
 1850: Fr. de Wit (12-5-1900 naar Beemidland) sept. 1900: Beeth' hangerwerf A 73
 1836: Fr. de Wit (12-5-1900 naar Beemidland) sept. 1900: Beeth' hangerwerf A 73

Een bijkomende reden was dat archief gegevens toen tot dat jaar min of meer openbaar waren. Als men toen had geweten dat dit monnikenwerk 30 jaar zou duren, dan was men er waarschijnlijk nooit aan begonnen. Gelukkig voor Waspik wist men dat niet. Zo begon men aan wat achteraf een project heet: de geschiedenis van de huizen van Waspik en hun bewoners op de kaart te zetten.

De bronnen die in de loop van het project gebruikt werden zijn de volgende en ik geef u daarbij enkele voorbeelden:

1. Het kadaster

Op de afbeelding ziet u de verzamelde gegevens van één huis.

Uiteindelijk zijn er in totaal in 6 mappen ongeveer 670 van deze bladen verzameld, vaak ook tweezijdig beschreven.

Op de bovenste helft staan in de kolommen 1, 2 en 4 het artikelnummer, het sectienummer, en de grootte van het perceel.

In kolom 3 vinden we de omschrijving van perceel en pand: meestal is dat 'huis en erf', maar vaak ook of in combinatie daarmee 'schuur, tuin, weiland, bergplaats, fabriek, café, varkenshok, kerk' enzovoorts.

In kolom 5 treffen we de opeenvolgende eigenaren aan vanaf 1813.

In dat jaar werd Waspik gekadastreerd. Redelijk vroeg als men bedenkt dat het kadaster voor het hele land officieel pas van kracht werd in 1832.

Daarnaast weten we uit andere bronnen soms ook de eigenaren van vóór 1813, ook deze werden dan in deze kolom vermeld.

Kolom 6 geeft de wijzigingen in het kadaster aan, inclusief het jaartal van de inschrijving van de wijziging; dit was altijd een jaar na de daadwerkelijke wijziging. De wijzigingen betroffen dan vaak verkoop of deling via vererving, maar ook her- of bijbouw, redres (herstel), amotie (sloop), ingestort, omgewaaid, enzovoorts. In de laatste kolom werd de huisnummering vermeld zoals die tot 1947 in gebruik was en in een aantal gevallen ook de algemene of plaatselijk bekende naam van het perceel. Beide laatste gegevens komen niet uit het kadaster.

Het oudst bewaard gebleven huisnummersysteem van Waspik dateert van 1850. Er waren toen 411 genummerde panden die vanaf de grens van Raamsdonk voor de voet en opeenvolgend genummerd werden.

In 1880 werd Waspik voor de huisnummering ingedeeld in wijken aangeduid met de letters A tot en met F. Iedere wijk startte met huisnummer 1.

Het complicerende voor de heemkundige is dat vanaf 1850 tot en met 1910 de huisnummering iedere 10 jaar werd aangepast aan de op dat moment bestaande situatie; er kwamen huizen bij en er gingen huizen af of een bestaand huis werd gesplit in twee woningen.

Zo zijn er huizen die in deze periode van 60 jaar vijf keer van huisnummer zijn veranderd.

2. Gemeentelijke administratie

De tweede belangrijke bron zijn de gegevens uit de gemeentelijke administratie van Waspik. De gegevens daaruit kwamen op de onderste helft van dit blad te staan.

Daarop staan met jaartallen de bewoners van de huizen, uiteraard niet altijd dezelfde als de eigenaren; onderaan het blad staan de oudst bekende bewoners en naar boven toe de bewoners tot 2009.

Het aantal kinderen en inwonende meiden en knechten staat ook vermeld en dikwijls ook het beroep van de hoofdbewoner zoals bijvoorbeeld bouwman = boer, maar ook landbouweresse, dienstbode, broodbakker, rentenier, arbeider, logementhouder enzovoorts.

De Drank- en Hinderwetvergunningen die op een pand werden verstrekt staan hier eveneens vermeld, evenals de bestemming van het pand, zoals café, corsettenfabriek, leerlooierij, verniskokerij, enzovoorts.

In dit kader werden ook de jaar- en raadsverslagen van de opeenvolgende gemeentelijke overheden nageplozen en in deze gegevens verwerkt.

Heel veel gegevens op één blad, maar gelukkig heeft Hellen een weliswaar klein, maar zeer duidelijk handschrift, zoals dat overigens een kweekschoolleerling van de jaren zestig nog betaamde.

Tijdens dit proces van gegevens verzamelen werd via publicaties en heemkunde-avonden zo nu en dan informatie gegeven over onderdelen en werd met succes een beroep gedaan op medewerking van dorpsgenoten.

3. Publicaties

Als derde bron is gebruik gemaakt van diverse publicaties zoals 'De geschiedenis van Waspik' van G. Rehm, 'Een dorp in de greep van de vrijheid' en 'Overleven buiten de Hollandse Tuin' van Han Verschure, waarin respectievelijk de wederwaardigheden van ons dorp in de 80 jarige oorlog en in de Franse tijd uitgebreid worden weergegeven.

Periodieken en Themanummers van de heemkundekring werden eveneens geraadpleegd.

Ook het fotoarchief van de heemkundekring was bij het samenstellen van het boek een rijke bron.

Belangrijk voor de beschrijving van de monumentale huizen en gebouwen was de provinciale uitgave 'Cultuurhistorische inventarisatie van Waspik' uit 1988.

4. Eigen kennis

Als laatste belangrijke bron noem ik de eigen kennis en waarnemingen van de schrijvers/samenstellers van het boek en nog veel belangrijker, de informatie die zij kregen van (oud) Waspickers over wat die uit eigen waarneming en uit verhalen van aan hen voorafgaande generaties hadden gehoord.

Eén voorbeeld uit de mondelinge overlevering zoals dat uit de jaren twintig/dertig in het boek staat:

‘Van een van de gezinnen in deze buurt (het Strooidurp, een klein buurtje in Waspik dat slechts via een zandweg bereikbaar was) ‘diende’ een dochter in de stad. Ongeveer eens in de zes weken kwam ze met de Halvezolenspoorlijn naar huis voor een bezoekje.

Ze schreef naar huis dat ze de volgende zondag weer een bezoekje zou brengen en dan ook haar ‘galant’ zou meebrengen. Informatie bij burens leidde niet tot de oplossing van de vraag wat een ‘galant’ was, waarna moeder tegen haar man zei, dat hij dan komende zondag de kruiwagen maar mee naar het station moest nemen. Dan kon hij niet voor verrassingen komen te staan.

Het verhaal vertelt niet of de minnaar/vrijer, want dat was de betekenis, zich ook op de kruiwagen naar het ouderlijk huis van zijn vriendin op ‘Strooidurp’ heeft laten rijden.’

In 2007 waren de meeste gegevens verzameld.

In overleg tussen de heemkundekring en de initiatiefneemster Hellen Zijlmans, besloot men een werkgroepje te formeren dat zou bekijken hoe deze gegevens het best ter algemene beschikking zouden kunnen komen.

Hellen Zijlmans, Diny Kamp, Piet Boons, Jos Smits en later ook Bert Groenenboom gingen in 2007 deze uitdaging aan.

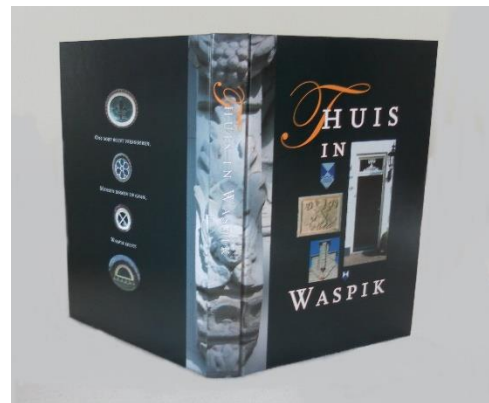
Hellen Zijlmans maakte teksten voor een deel van de huizen en coördineerde waar nodig.

Diny Kamp schreef teksten van de huizen en zocht de oude foto's bij elkaar.

Piet Boons werd de man die van alle huizen actuele foto's ging maken en het grootste deel van de voorbereidingen voor de lay-out en het drukproces deed.

Jos Smits schreef de algemene teksten en een deel van de huizenteksten en trad met hulp van een meelezersgroepje op als eindredacteur.

Bert Groenenboom tenslotte ging in een later stadium aan de slag om de kadastragegevens zodanig te bewerken dat deze op het internet konden worden geplaatst.

Een aspect dat in het boek veel aandacht heeft gekregen is, naast gegevens en verhalen over bewoners, de ontwikkeling van de architectuur en de beschrijving van het uitwendige van de panden. Zie daarvoor twee verschillende huizen op het perceel van de huidige Benedenkerkstraat 47. Tot aan de Franse tijd werden de bouwstijlen veel meer beïnvloed door wat er ten noorden en in de Langstraat gebruikelijk was, dan wat er zich aan bouwstijlen ontwikkelde in de rest van Brabant. Dit uiteraard als gevolg van wat reeds genoemd is, dat Waspik gedurende vele eeuwen tot Holland behoorde, ondanks het feit dat het ten zuiden van de Maas lag.

De titel van het boek ‘Thuis in Waspik’ is tweeledig: een eerste uitleg duidt op het ‘zich goed voelen in de Waspikse gemeenschap door de eeuwen heen’.

Een tweede betekenis, uitgesproken als ‘ut Huis in Waspik’ verwijst naar het feit dat ieder in het boek beschreven huis een eigen karakter, uitstraling en geschiedenis heeft.

Kijkend naar de bronnen waar uit geput is en het uiteindelijke resultaat kwamen wij bij het lezen van de omschrijving van het thema voor de Knippenbergpenning tot de conclusie, dat

ons boek 'Thuis in Waspik' en de bijbehorende digitale informatie op onze website ruimschoots aan deze omschrijving voldeed.

In dit boek staan bewoners op de kaart, niet op foto's. Al hun behuizingen waar ze in 1947 in leefden en zelfs tot 400 jaar daarvoor, alsook tot 50 jaar daarna, staan er voor zover beschikbaar, in. En je kunt er in vinden waar ze de kost mee verdienden, hoe hun gezinssamenstelling was, tot welke klasse ze behoorden en nog veel meer.

Hier vindt U per straat de onderzochte huisnummers. Klik op het huisnummer en U krijgt de verzamelde gegevens en indien beschikbaar een foto van de huidige en vroegere situatie. Onderaan de gevonden bladzijde staat **Terug naar het overzicht**, gebruik deze verwijzing om terug te keren naar Geschiedenis huisnummers. (dus niet de 'terug'-pijl van uw browser!)

Een document met toelichting op het onderzoek en de gebruikte kadastrale termen kunt u [hier aanklikken](#).

Benedenkerkstraat

1	2	3	4	4x	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	16x	17	18	19	20	21	22	23	24	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	37	38	39	40	
41	41x	41y	42	43	44	45	45x	47	48	48x	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	58x	59	60	60x	61	61x	62	63	64	64x	65	66	67	69	70	71	72	73	74	
75	76	77	77x	77y	78	79	80	81	81x	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	92x	92y	93	94	95	96	97	99	101	103										

Benedenkerkstraat 47

Geschiedenis huisnummers

Id	Straatnaam	Hnr.	Toevoeging	1947	1910	1900	1890	1880	1860	1850	Perceel (1832)	Eigenaar (1832)	biz. THUIS
92	Benedenkerkstraat	47		A69	A79	A73	A69	A69	56	56	F74 huis, schuur, erf	Theodorus de Wit	61
93	Benedenkerkstraat	47	a										61

Geschiedenis kadastrale informatie

Id	Straat	Hnr.	Toevoeging	Artikel	Sectie	Omschrijving	Grootte (ha. a.c.a)	Eigenaar	Jaar wijziging	Aard wijziging	Opmerking
800	Benedenkerkstraat	47		660/1	F74	huis, schuur, erf	00.08.74	Theodorus de Wit : timmerman+erfgenamen	1882	scheiding	(A) 56
801	Benedenkerkstraat	47		2628/2	F74	huis, schuur, erf	00.08.74	Franciscus J. de Wit	1889	verkoop	Benedenkerk
802	Benedenkerkstraat	47		2931/3	F74	huis, schuur, erf	00.08.74	Hendrikus Johannes de Wit: landbouwer	1901	verkoop	
803	Benedenkerkstraat	47		3421/3	F74	huis, schuur, erf	00.08.74	Bartholomeus Langerwerf: landbouwer	1905	bijbouw + stichting	
804	Benedenkerkstraat	47		3421/4	F1081	huis, 2 schuren, erf	00.13.54	Bartholomeus Langerwerf	1907	bijbouw	A 73
805	Benedenkerkstraat	47		3421/5	F1092	huis, schuur, erf	00.14.74	Bartholomeus Langerwerf	1912	verenigd + verkoop	
806	Benedenkerkstraat	47		3421/7	F1109	huis, schuur, erf, bouwland	00.33.30	Bartholomeus Langerwerf	1921	stichting	
807	Benedenkerkstraat	47		3421/15	F1109	huis, stal, schuur, tuin	00.33.30	Bartholomeus + Johannes Langerwerf: tuinier	1947	scheiding	
808	Benedenkerkstraat	47		5063/5	F1109	huis, stal, schuur, tuin	00.33.30	Adrianus J. Langerwerf	1951	splitting	Benedenkerk
809	Benedenkerkstraat	47		5115/3	F1109	huis, stal nieuw deel, tuin	00.33.30	Adrianus J. Langerwerf: landbouwer	1954	scheiding	
810	Benedenkerkstraat	47		5115/8	F1311	huis, schuur, erf, tuin	00.24.55	Adrianus J. Langerwerf	1954	verkoop	
811	Benedenkerkstraat	47		5339/2	F1311	huis, schuur, erf, tuin	00.24.55	Cornelis A. Wouters: landbouwer	1960	sloop	
812	Benedenkerkstraat	47		5339/7	F1311	bouwland, huis, schuur	00.24.55	Cornelis A. Wouters	1961	sloop (na brand)	
813	Benedenkerkstraat	47		5445/8	F1311	bouwland, hak, huis	00.24.55	Cornelis A. Wouters	1962	stichting	
815	Benedenkerkstraat	47	a	5019/5	F1109	zw zedeelte e.d.		Cornelis de Zeeuw: tuinder	1954	meting	
816	Benedenkerkstraat	47	a	5019/8	F1310	huis, schuur, tuin	00.08.75	Cornelis de Zeeuw			

Als laatste plaatje ziet u de gegevens van één huis zoals die in Excel op de website staan. Na enkele eerdere pogingen om de gegevens in een bestand op internet te plaatsen, kon daar in de loop van 2009 pas echt aan worden begonnen.

Uiteindelijk werd dit in 2015 gerealiseerd en daarmee werd het hele project definitief afgesloten.

De gegevens betreffen de kadastrale informatie gecombineerd met de geschiedenis van de huisnummers van alle 666 bekende adressen.

Uit de beschikbare historische en nieuw gemaakte foto's zijn bij 542 adressen foto's geplaatst. Al deze gegevens zijn verwerkt tot html-bestanden en met een gemakkelijk te hanteren zoekfunctie op de website geplaatst.

Het resultaat is een overzicht waarin alle gegevens per adres opgezocht en getoond kunnen worden.

bk

47: vroeger (boerderij)

en velen moesten teleurgesteld worden.

Tot slot dames en heren. Bij de voorintekening van het boek werden al ruim 900 exemplaren besteld. De 1200 bij de drukker bestelde exemplaren waren binnen een maand weg

Het besluit tot een tweede druk van 375 exemplaren was snel genomen en als we er nog honderd meer hadden besteld, dan hadden we nu waarschijnlijk nog maar een heel klein voorraadjie gehad en dat in een dorp met ongeveer 2000 woningen.

Na dit grote succes en de vele complimenten die onze kring al mocht ontvangen zou de kers op de taart de toekenning van de prestigieuze Knippenbergpenning zijn.

Van harte hopen we dat Waspik over twee jaar de gastheer mag zijn voor het uitreiken van de Knippenbergpenning.

U kunt dan allen ervaren hoe gastvrij Waspik is en u kunt een beetje proeven hoe het voelt om 'Thuis in Waspik' te zijn.

Dit laatste kunt u ook doen door met een groep eens een begeleidde dorpswandeling in Waspik te maken.

Dank nogmaals aan de jury voor de nominatie en aan u allen voor de belangstelling.

Dank u wel

De werkgroep 'Thuis in Waspik'